

Vzlic temu je težko pregnati vranični prisad, in zato se sme smatrati za najboljše sredstvo, da se živina obvaruje cepljenje vraničnega prisada na tak način, kakor se stavijo osepnice (koze) ljudem. O vraničnem prisadu in njega cepljenji hočemo v kratkem priobčiti daljši članek v našem listu.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

181.

Cvetje in plodovi kaktovi. Orodje in ograja od kakta. Življenje in ustroj kakta.

Kakti niso lepe oblike, a zato imajo najkrasnejše cvetje. Človek se sprijazni tudi z najneskladnejšim obličjem grčastega kakta, kedar ga vidi, kako se je nalepotičil z najdivnejšimi cvetovi, kateri se purpurno prelivajo. Kedar človek vidi žalostne in suhe stebre velecvetnega stebrastega kakta, ki kakor oklje ščena in mrtva debla v pustej okolici stršé, ne more skoro sam sebi verovati, da so se na njih razvili oni veliki in prekrasni cvetovi, s katerimi so se na njih razvili oni veliki in prekrasni cvetovi, s katerimi so se nalepotičili. Cvetoviti ti izredno nežne modre boje se odpirajo v tihej noči in razširjajo prijeten duh po vaniliji. Kdor je imel priložnost motriti po botaniških vrtovih razcevele kakte, obstal je zavzet od izredne divote in raznoličnosti njihovih cvetov, a vsakdo dobro zna, da se prav radi teh cvetov mnogi kakti po naših hišah vzgajajo. Priroda je kaktom poklonila še jeden dragocen dar, da se človek po njih ozira ne jedino radi nenavadnega lica ali krasnega cvetja, da jih ne išče po pustarah samo radi sveže pijače, temveč jih more tudi kot svoje žlahtno in koristno ovočje smatrati. Gotovo vsi kakti rode dobrih in tečnih plodov, in zato mej tečnim in sočnim ovočjem ki je rodi vroče podnebje, gre dostojno mesto tudi kaktom. Tudi sami grčasti kakti, katerim plod pri nas ne dozoreva dobro, imajo v vročih krajih sicer bolj droben plod, ali jako ugoden kiselkast sok, da jih ljudje radi jedo.

Kakti ponujajo človeku še drugih koristij. Kdor pozna stebraste kakte, kateri po botaniških vrtovih rasto, njemu bi gotovo nikdar na um ne palo, da se s tega sočnatega in mesnatega stebela more kedaj trdo drevo napraviti. Prvo mesto gre v tem oziru stebrastim kaktom. Kedar stara debla odmrjo, izgube svojo zelenkasto skorjo in pokaže se belo drevo, in ta mrtva lesena strašila stoji leta in leta mej živimi drugovi. V teh krajih, kjer ni drugega drevja, prav hodijo taka suha stebela potniku, katere, ga je noč v pustari ujela. Ž njimi si more zakuciti, da se moskitov ubrani, ali da

speče koruznih hlebčkov. S takimi stebli razsvetljujejo noč kakor z bakljami, in zato nazivajo stebraste kakte baklje (Fackeldistel). Človek ne bi veroval, da drevo od stebrastega kakta more stotine let stati v zraku in vlagi, pa ne razpade. V Kumani izdelavajo Indijanci, kakor nam to Humboldt sporoča, svoja vesla največ od stebrastih kaktov, pa tudi pri hišah jih upotrebijo. V Kordiljerah se nahajajo na velikih višinah človeške nasebine, in za ta svet ni boljšega gradiva od kaktov. Najlepša debla znosijo na mulah, ako bi bila od drugega drevja, ne bi mogli ž njimi nikamor naprej.

Živi kakti pa so najboljša meja, s katero gospodar svoj svet ogradi. Nepravilna stebela opleto se kot gost plot, in kedor bi hotel prodirati, zelo bi se obodel, in pustil prazno delo. V španjolskih nasebinah zasajajo kaktove plotove kot utrdbe za trdnjave. Kjerkoli nasujejo nasipe, koj zasade kakte, ker so oni najboljša straža in obrana. Tudi v zdravništvu imajo kakti svoje mesto. Od kiselkastega soka napravljajo lekarji obloge za vnetje, in plodove na razne načine pripravljene upotrebijo kot domača zdravila. Najglavnejšo korist pa imajo trgovci od kaktov. Na kaktu živi košenilka, o katerej hočemo v posebnem članku kaj malega povedati.

Kolikor so kakti zanimivi s svojim grdim licem, s prekrasnimi cvetovi in z raznovrstno koristijo, toliko so zanimivi tudi botaniku v znanstvenem oziru. Dolgo se je verovalo, da mnoge biline morejo vso svojo hrano iz zraka prejemati, da jim je iz zemlje ni treba vpijati. Bili so znameniti učenjaki, ki so ta nauk verovali, in najboljši dokaz zanj so nahajali v kaktih. Videli so, kako kakti tudi za največje vročine ostajajo sveži in zeleni. Videli so, kako najvodnejši in najsočnejši kakti rasto le po suhem pesku in razpoklinah v kamenju, kjer po tri četrtinke leta ne dežuje, in zato so mislili, da ni treba boljšega dokaza za svoj nauk. Dogodilo se je več potov na toplih vrtovih, da so izruvano rastlino, ali odsekano vejo kaktovo vrgli v kot. Ko so jo čez kaj časa pobrali, našli so več potov, česar niso pričakovali: kaktova veja, mesto da se je posušila, rasla je dalje in pognala novih mladik, dasi ni imela korenine, da bi iz zemlje mogla srkati hrano. Še le De Candolle je prišel na sled tej skrivnosti. Začel je vagati take odsekane veje, in četudi so rasle, bivale so vsak pot laglje; toraj so morale več v zrak oddajati, kakor bi mogle iz njega dobivati. Sedaj je bilo jasno, da kakt raste samo na račun one hrane, katero že v sebi ima nabrano, in kedar se na ta način odsekana veja iztrosi, potem pogine. Poznato je, kako mnogo živali pri nas prespe celo zimo, in ves ta čas ne jedo. Ako so pa te živali na jesen premalo debele, ali če zima nenavadno dolgo se vleče, potem jim gre trda. Tudi kakti se pred vročino in sušo napolnijo s sokovi, zato imajo mehko in sočnato steblo. Kedar nastopi vročina, tedaj je kakt dobro nalit s sokovi. Vročina večmesečna pa bi vendar posušila kakt, da se ni on tudi proti izhlapenju zavaroval. Poznato je, da rastline izparivjo svojo vodo poglavito na

perje, in ni sumnje, da prav radi tega kakti nimajo perja. Mesnato in sočnato steblo kaktovo je še na drug način poskrbelo, kako hoče svoje izparivanje zmanjšati. Ono se je namreč obleklo v trdo kožo, in skozi tako kožo morejo vodene pare le slabo probijati. Ta koža je pri pojedinih kaktih razne debelosti. Ona je najdebelejša pri kaktu dinjarju, ker prav ti kakti žive v najtoplejših krajih in na popolnoma suhem svetu. Ima tudi vijugastih kaktov, kateri žive kot zajedalci po drevju v vlažnih braziljskih šumah, in ti kakti imajo najtanjšo kožo, ker se jim ni bati ne vročine, ne izparivanja.

Kot važno posebnost imajo kakti še to, da so se jim mesto perja razvile dlake in bodice. Ti izrastki so navadno trovrstni, a največ so vse tri vrste skupaj razvite. Najpreje nahajamo po kaktih fine in mehke dlačice. Mej njimi se je razvil cel snopič nekoliko daljših ali vrlo tankih bodic, in radi teh bodic se zlasti čuvamo, da se kakta ne dotaknemo. Ker se bodice lahko trgajo, zato ostanejo kosci v koži, in na onem mestu nas začne koj srbeti. V tem je najnevarnejša jedna indijska smokva, katerej so radi tega dali priimek „divja“. Kedar divje mule s kopitom obdelavajo kakte, da se napijejo vode, poškodujejo se časih tako zelo, da šepajo. Na kaktu „tuna“ so bodice tako čvrste in velike, da bivolu kožo prebijejo, kedar se vanje zaleti, in žival od prisada potem tudi pogine. Kedar so Angleži in Francozi mej seboj razdelili otok St. Cristoph, zasadili so tega kakta v tri vrste, in boljše ter varnejše meje si niso mogli napraviti.

Kratka ta črtica je pokazala, da je roka Stvarnikova umela tudi v nagerdah pokazati svoje dovršenstvo. V kaktih je pustara dobila svoje življenje, človek in žival dobro pijačo, v njih je človek našel tudi hrano in gradivo, gospodar po vrhu pa še dragocenega črvca, da ne omenimo prirodoslovca, kateremu so kakti nekatero zagonetko rešili.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Gradca dne 4. avgusta. Deželna štajerska razstava, zavoljo katere se je že mnogo črnila pretočilo, se je včeraj po presvitem cesarju samem slovesno otvorila.

Merodajni vladni krogi so si namreč silno prizadevali, da bi se ta razstava odložila, ker bi letos škodovala enaki dunajski razstavi, katera bi bila in bode tudi štajerski v škodo. Toda dogovori bili so za obe razstavi toliko daleč dognani, da je odlašanje postalo nemogoče. Ni toraj preostajalo družega, izrekoma za vlado, da je tudi štajersko razstavo pospeševala, kolikor se je to moglo zgoditi brez posebne škode za dunajsko razstavo.

Sedaj je dunajska razstava že otvorjena tri mesece in kdor se je zanimal za njo, bilo mu je že lahko mogoče, in za čas velike vročine ostaja Dunaj tako in tako bolj zapuščen.

Med tem stopi v vrsto Štajerska s hladnejem podnebjem in pričakovati je da ji doide tudi dosti obiskovalcev.

Osebna navzočnost cesarjeva je vsaj veliko pripomogla k temu, da je ves svet opozorjen na razstavo samo.

O prihodu cesarjevim v Gradec došla so sledeča poročila.

Danes dne 3. avgusta pri solučnem izhajanju pripravljalo se je štajersko stolno mesto pri najlepšem vremenu na sprejem cesarja.

Živo gibanje mnogobrojne množice opazovati je bilo že pri jutranjem mraku pred kolodvorom in po vsih cestah, po katerih je imela pot peljati cesarja. Vse ceste bile so bogato okinčane z zastavami, slavoloki, cveticami in cesarskimi grbi ter orli. Na kolodvor došli so k sprejemu: grof Taaffe, minister Gautsch, namestnik Kubeck, knezoškofa dr. Zwerger, dr. Napotnik, dalje vojaški poveljnik vojvoda Würtemberški, višje sodnije predsednik Waser, deželni glavar grof Wurmbbrand, predsednik odbora za razstavo baron Washington, mestni župan dr. Portugall in načelniki drugih uradov in zavodov. Po predstavljanji navzočih dostojanstvenikov, pozdravil je mestni župan dr. Portugall cesarja v daljnem govoru, v katerem je izražal veliko veselje mesta Gradca in vse Štajerske na prihodu cesarjevim ter zagotavljal ga zvestobe in udanosti vse dežele.

Cesar zahvalil se je v svojem odgovoru za častitanje podano mu o zadnji priliki poroke nadvojvodice Valerije, ter je dalje zagostavljal kako rad je prišel v Gradec v prvi vrsti rešit svojo dano besedo, v drugi vrsti pa prepričat se o napredku štajerskega duševnega in gmotnega življenja, čegar žive izvode se nadja videti o razstavi, ki se ima danes otvoriti.

Pri vožnji v mesto vozil se je v prvem vozu predsedniški tajnik grof Wickenburg, v drugem: mestni župan dr. Portugall, v tretjem cesarski namestnik baron Kubeck, potem cesar in njegov adjutant fml. grof Paar, potem spremstvo cesarjevo, med tem grof Wolkenstein, dalje ministra grof Taaffe in baron Gautsch in pa fzm. vojvoda Würtemberški. Med vožnjo je po vsih cerkvah zvonilo, ljudstvo pa je cesarja povsod glasno pozdravljalo. Na dvorišču dvorca bila je nastavljena častna kompanija graške meščanske straže, katero je cesar blagovolil ogledati si.

Ob 8. uri je knezoškof dr. Zwerger v oratoriji stolne cerkve maševal tiho mašo, pri kateri je bil navzoč cesar s svojim adjutantom.

O 9. uri začel je cesar sprejemati in bili so sprejeti naslednji.

Knezoškof dr. Zwerger s stolnim kapitolom in redovniškim drugim duhovništvom. Knezoškof dr. Napotnik, z prelati svoje škofije, dalje vojvoda Würtemberški z generali in častniki, prednica c. kr. ustanov za plemenice baronica Spiegelfeld; deželni glavar grof Wurmbbrand z deželnimi odborniki: dr. vitez Schreiner